

Wyzwania prawne związane z implementacją prawa do przenoszenia danych oraz mechanizmów dostępu i udostępnienia danych na styku RODO i Data Act

Karolina Kulikowska-Gruszecka*

Prawo do przenoszenia danych z art. 20 ogólnego rozporządzenia o ochronie danych¹ oraz mechanizmy dostępu i udostępniania danych przewidziane w Data Act² to odrębne, lecz wzajemnie się uzupełniające regulacje, funkcjonujące na styku ochrony danych osobowych. Ich stosowanie wiąże się z wyzwaniami związanymi z wdrożeniem rozwiązań organizacyjnych, prawnych i technicznych, zwłaszcza przy obsłudze danych mieszanych, weryfikacji podstaw prawnych przetwarzania, zapewnieniu interoperacyjności oraz ochronie tajemnicy przedsiębiorstwa. Artykuł przedstawia główne problemy wynikające z równoległego stosowania obu reżimów oraz wskazuje okoliczności, które mogą ułatwiać ich praktyczne wdrażanie w sposób spójny i bezpieczny.

Wprowadzenie

Prawo do przenoszenia danych osobowych zostało po raz pierwszy wprowadzone do europejskiego porządku prawnego na mocy art. 20 RODO. Celem ustanowienia tej instytucji było wzmocnienie pozycji osób, których dane dotyczą, w środowisku szybko rozwijających się usług społeczeństwa informacyjnego oraz przeciwdziałanie zjawisku uzależnienia użytkowników od jednego dostawcy usług poprzez przyznanie im większej kontroli nad dotyczącymi ich danymi osobowymi. Od początku jednak instytucja ta rodziła liczne wątpliwości zarówno natury interpretacyjnej, jak i praktycznej, dotyczące tego, jakie kategorie danych obejmuje to prawo, jak należy rozumieć pojęcie „danych dostarczonych przez osobę, której dane dotyczą” oraz w jakim stopniu administratorzy są zobowiązani do zapewnienia rozwiązań technicznych umożliwiających przenoszenie danych. Doświadczenia wynikające z kilkuletniej praktyki stosowania RODO pokazały, że prawo do przenoszenia danych wciąż pozostaje w znacznym stopniu niewykorzystane. Wynika to nie tylko z jego stosunkowo wąskiego zakresu zastosowania, lecz także z trudności w kwalifikacji danych objętych tym uprawnieniem, braku jednolitych standardów i formatów wymiany informacji, a także z barier technicznych związanych z interoperacyjnością systemów informatycznych.

Powyższe ograniczenia oraz trudności skłaniają do porównania prawa do przenoszenia danych, o którym mowa w art. 20 RODO, z regulacjami dotyczącymi dostępu do danych, przyjętymi w grudniu 2023 r. w Akcie w sprawie danych, który jest stosowany od 12.9.2025 r. Data Act wprowadza szeroką regulację dotyczącą dostępu do danych, obejmującą obowiązki udostępniania danych użytkownikom oraz wskazanym przez nich stronom trzecim (rozdział II). Poprzez wprowadzenie szczegółowych zasad dotyczących dostępu i udostępniania danych, akt ten uzupełnia rozwiązania przewidziane w RODO, nadając im szerszy kontekst gospodarczy i organizacyjny. Zrozumienie relacji między tymi regulacjami oraz granic ich wzajemnego oddziaływania jest kluczowe dla prawidłowego stosowania przepisów o przenoszeniu danych w praktyce.

Równoległe stosowanie przepisów RODO i Data Act rodzi jednak wiele wyzwań prawnych i organizacyjnych. Przedsiębiorcy muszą, z jednej strony, zapewnić pełną zgodność z wymogami ochrony danych osobowych, a z drugiej – sprostać obowiązkowi w zakresie dostępu i udostępniania danych przewidzianym w Data Act. Istotnym problemem pozostaje także implementacja nowych regulacji z uwagi na konieczność dostosowania procedur, systemów i umów do wymogów Data Act, przy jednoczesnym utrzymaniu zgodności z zasadami wynikającymi z RODO, co wymaga szczegółowej analizy obowiązków i ich hierarchii w razie kolizji.

* Autorka jest radczynią prawną, Senior Associate w Praktyce IP&TMT kancelarii Domański Zakrzewski Palinka sp.k. (DZP). Specjalizuje się w prawie nowych technologii, w szczególności w regulacjach dotyczących danych, własności intelektualnej, cyberbezpieczeństwie oraz sztucznej inteligencji.

¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27.4.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych), Dz.Ur. L Nr 119 z 4.5.2016 r., s. 1 ze zm.; dalej jako: RODO.

² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/2854 z 13.12.2023 r. w sprawie zharmonizowanych przepisów dotyczących sprawiedliwego dostępu do danych i ich wykorzystywania oraz w sprawie zmiany rozporządzenia (UE) 2017/2394 i dyrektywy (UE) 2020/1828 (Akt w sprawie danych), Dz.Ur. L Nr 300 z 22.12.2023 r., s. 2854 ze zm.; dalej jako: Data Act lub Akt w sprawie danych.

Podstawa normatywna prawa do przenoszenia danych

Celem prawa do przenoszenia danych, o którym mowa w art. 20 RODO, było zapewnienie praw osobom, których dane dotyczą, i przyznanie im większej kontroli nad ich danymi osobowymi, a jednocześnie na wsparciu konkurencji na rynku usług cyfrowych poprzez umożliwienie łatwego przenoszenia danych pomiędzy dostawcami. W praktyce jednak art. 20 RODO ograniczony został do danych osobowych „dostarczonych przez osobę, której dane dotyczą”, a ponadto obejmuje wyłącznie dane przetwarzane na podstawie zgody lub umowy oraz w sposób zautomatyzowany. To sprawiło, że zakres faktycznej ochrony, na gruncie tego przepisu, jest stosunkowo wąski.

Data Act ma natomiast znacznie szerszy zakres przedmiotowy i podmiotowy. Jednym z jego celów jest zapewnienie sprawiedliwego dostępu do danych generowanych przez produkty i usługi cyfrowe oraz ustanowienie obowiązków ich udostępniania użytkownikom i wskazanym przez nich podmiotom trzecim.

Analiza obu aktów pokazuje, że choć RODO i Data Act odnoszą się do podobnych zagadnień, ich cele są odmienne. Prawo do przenoszenia danych w RODO służy przede wszystkim ochronie praw jednostki i zwiększeniu jej kontroli nad danymi osobowymi, a przy tym sprzyja ograniczaniu zjawiska „zamknięcia” danych u jednego dostawcy (*data lock-in*). Z kolei Data Act kładzie większy nacisk na tworzenie warunków do konkurencji i rozwoju rynku, w tym na interoperacyjność i ułatwienie wymiany informacji. Równoczesne stosowanie obu regulacji rodzi pytanie, czy pozostają one komplementarne, czy też mogą prowadzić do kolizji, przy wspólnym celu – ułatwieniu obiegu danych i ograniczaniu skutków *lock-in*.

Prawo do przenoszenia danych a dzielenie się danymi na gruncie Data Act

Prawo do przenoszenia danych, uregulowane w art. 20 RODO, zapewnia osobom, których dane dotyczą, możliwość otrzymania w ustrukturyzowanym, powszechnie używanym formacie nadającym się do odczytu maszynowego danych osobowych, które dostarczyły administratorowi, oraz możliwość przesyłania tych danych osobowych innemu administratorowi³. Wykonując prawo do przenoszenia danych osoba, której dane dotyczą, ma także prawo żądać, aby dane osobowe zostały przesłane przez administratora bezpośrednio innemu administratorowi, o ile jest to technicznie możliwe.

W przeciwieństwie do RODO, Data Act nie posługuje się pojęciem „prawo do przenoszenia danych”. Zamiast tego wprowadza prawo dzielenia się danymi przez przedsiębiorców z konsumentami i innymi przedsiębiorcami, obejmujące „dane z produktu i z usługi powiązanej” (rozdział II). Motyw 20 podkreśla, że produkty skomunikowane powinny być projektowane i wytwarzane, a usługi powiązane świadczone w taki sposób, aby użytkownik miał zawsze możliwość łatwego i bezpiecznego uzyskania

dostępu do danych – w tym powiązanych metadanych – nieodpłatnie, w całościowym, ustrukturyzowanym, powszechnie używanym i nadającym się do odczytu maszynowego formacie.

Artykuł 3 i 4 Data Act ustanawiają ogólny obowiązek zapewnienia użytkownikom dostępu do danych generowanych przez produkt lub usługę powiązaną. W pierwszej kolejności przewidują, że dane – o ile to technicznie możliwe – powinny być dostępne bezpośrednio na urządzeniu. W pozostałych przypadkach posiadacz danych ma obowiązek udostępnić je drogą elektroniczną, bez zbędnej zwłoki, w sposób łatwy, bezpieczny, bezpłatny, w formacie ustrukturyzowanym i możliwym do odczytu maszynowego, a w razie potrzeby także w sposób ciągły i w czasie rzeczywistym.

Z kolei art. 5 Data Act ustanawia szczegółowy mechanizm, w ramach którego użytkownik może żądać od posiadacza danych (np. producenta lub dostawcy usługi) przekazania określonych, łatwo dostępnych danych wybranej osobie trzeciej – również wraz z metadanymi pozwalającymi na ich prawidłową interpretację. Dane powinny być przekazywane nieodpłatnie dla użytkownika, w sposób łatwy, bezpieczny, w formacie ustrukturyzowanym, powszechnie używanym i nadającym się do odczytu maszynowego, a jeżeli jest to możliwe technicznie – w sposób ciągły i w czasie rzeczywistym.

W art. 5 ust. 7-8 Data Act wyraźnie zaznaczono, że wykonywanie uprawnień wynikających z Data Act nie może naruszać praw osób, których dane osobowe są objęte wnioskiem, ani ograniczać możliwości korzystania z praw przewidzianych w RODO, w szczególności z prawa do przenoszenia danych. Data Act znajduje zastosowanie zarówno w relacjach *business-to-business* (B2B), jak i *business-to-consumer* (B2C), a jego przepisy obejmują dane niezależnie od tego, czy mają one charakter danych osobowych w rozumieniu art. 4 pkt 1 RODO. Ma to szczególne znaczenie, ponieważ w tych samych zbiorach mogą współistnieć dane osobowe oraz nieosobowe, a krąg uprawnionych do żądania ich udostępnienia jest szerszy niż wyłącznie osoby fizyczne.

Powyższe regulacje Data Act stanowią uzupełnienie prawa do dostępu i prawa do przenoszenia danych przewidzianych w RODO, poprzez ustanowienie bardziej szczegółowych zasad udostępniania danych użytkownikom i osobom trzecim.

Zakres przedmiotowy prawa do przenoszalności

Na gruncie art. 20 RODO prawo do przenoszenia danych obejmuje wyłącznie dane osobowe w rozumieniu art. 4 pkt 1 RODO. Wszelkie inne informacje, które nie spełniają kryteriów uznania ich za dane osobowe, pozostają poza zakresem tego prawa. Co więcej, w art. 20 ust. 1 RODO ograniczono je do danych osobowych dostarczonych administratorowi przez osobę, której dane dotyczą. Europejska Rada Ochrony Danych (EROD) wskazuje, że prawo do przenoszenia danych obejmuje dane świadomie i czynnie dostarczone przez osobę, której dane dotyczą, oraz dane osobowe wygenerowane w wyniku działania tej osoby. Z zakresu prawa do przenoszenia danych wyłączone są natomiast

³ Grupa Robocza Art. 29 ds. Ochrony Danych (obecnie Europejska Rada Ochrony Danych), Wytyczne dotyczące przejrzystości w rozumieniu rozporządzenia 2016/679 (WP242 rev.01), przyjęte 13.12.2016 r., ostatnio zaktualizowane 5.4.2017 r., <https://ec.europa.eu/newsroom/article29/items/611233> (dostęp: 8.9.2025 r.).